

ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ ΠΡΙΜ

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Εἰς Ἀβάνακιν εἶδε τοὺς Μεξικανοὺς πρόσφυγας, οἵτινες τῷ εἶπον ὅτι ἡ παρουσία τοῦ μόνου ἔρχεται πρὸς ἐπανάστασιν αὐτοῦ! ἀπεκρίθη ὁ στρατηγὸς Πρίμ, ἐάν δύνασθε νὰ ἐπαναστατήσητε, ἐπαναστατήσατε. Θὰ συμφωνήσωμεν μεθ' ὑμῶν, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Ζουαρέζ· ἀλλὰ δὲν θὰ ἀνχλωθώμεν εἰς τὴν ἐανάστασιν. Αἱ ὁδηγίαι μας εἶναι, ὅπως συμβιβασθώμεν μετὰ τὴν παρούσαν κυβέρνησιν.

Ὁ στρατηγὸς Πρίμ ἐφθασεν εἰς Βέρα Κρούζ ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ ἀντιναύαρχου Ζουριέν Δελακρὰσιέρ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1862 ἔτους, καὶ οἱ σύμμαχοι ἀρχηγοὶ ὑπέγραψαν συμφωνίας. Αἱ συμφωνίαι αὗται ὑπεγράφησαν τὴν 19 Φεβρουαρίου, καὶ χάρις εἰς ταύτας, τὰ στρατεύματα ἐπέστρεψαν ἐκ Βέρα-Κρούζ εἰς Ὀριζάβαν, ἐνθα ἤθελον καταστραφῆ ἐκ τοῦ κεντρικοῦ πυρετοῦ. Ἐκτὸς τούτου ἐπολιορκήθησαν οἱ χωρικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τοῖς φέρωσι τροφὰς πλέον, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ διατραφῶσιν ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἐξοχῆς. Οἱ ἵπποι ἀπέθνησκον τῆς πείνης, αὐτὸς δ' ὁ Πρίμ ἠναγκάσθη ἐπὶ πέντε ἡμέρας νὰ θρέψῃ τοὺς ἑαυτοῦ δι' ὀριζύου· οἱ Γάλλοι ἐκοψαν τὴν χλόην τῶν κοιμητηρίων, ἧτις

παρέσχεον αὐτοῖς ἀρκετὸν χόρτον. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις νεκρῶν καὶ θνησκόντων. Μετὰ τινὰ χρόνον τῆς συμφωνίας τῆς Σαλεδάδ, ὁ Μεξικανὸς στρατηγὸς Ἀλμόντης ἐπεβιβάσθη, νομίζων δ' ἤδη τὰς ὑποθέσεις προκεχωρημένας, ἤρχετο ὅπως ἀρχίσωσι τὴν μοναρχικὴν προπαγάνδαν. Ὁ Ἰσπανὸς στρατηγὸς καὶ ὁ Ἄγγλος ἀντιπρόσωπος, διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς παρουσίας ταύτης τοῦ Ἀλμόντου, ἧτις τοῖς ἐφάνετο ἀντίθετος τῶν ἐν Λονδίνῳ ἀποφασισθέντων — Οἱ δύο πληρεξούσιοι ἔλεγον: « Ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθῆ ἐν Ὀριζάβῃ. Ὑπεσχέθημεν νὰ μὴ μεσολαβήσωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἤδη θέλουσιν νὰ καταστρέψωσι τὴν δημοκρατίαν . . . Ἀπέφασίσαμεν εἰς τὰς 9 Μαρτίου, καὶ εἰς τὰς 20 αἱ συμφωνίαι ἀρχοῦνται. Περιμένετε. — Ἐχω διαταγὰς, ἀπεκρίνετο ὁ ἀντιναύαρχος Δελακρὰσιέρ. — Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως, καὶ μᾶς διατάττουν νὰ περιορισθώμεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς παραλίας. » Ἡ διχογνωμία μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο καταφανεστέρη, μετὰ τῶν συμμάχων ἀρχηγῶν. Συνέδριον ἐν Ὀριζάβῃ, ἀπολήγει εἰς τὴν καταστροφὴν.

« Διὰ τὴν ἀτυχῆ ταύτην ἐκδρομὴν τοῦ Μεξικου, ὁ Πρίμ ἐσυκοφαντήθη διὰ τῆς ζωηροτέρας συκοφαντίας. Οὐδεμίαν ὑβρεως τῷ ἐφείσθησαν. Εἶπον κατ' αὐτοῦ ψεύδη ἐπὶ ψεύδων, συκοφαν-

τίας και χαμπερίας! . . . Διαρκούσης τῆς Ἰσπανικῆς Συνελεύσεως, τὴν 9 Ἀπριλίου, ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς διεκήρυξεν ὅτι α ἐπέδοκίμαζεν ἡ Κυβέρνησις τῆς Βασιλίσσης τὰ ἐν Σαλεδάδ προσίμια συνθήκης, καὶ τὴν ἐν Μεξικῷ πατριωτικὴν διαγωγὴν τοῦ στρατηγοῦ Πρίμ.» Ἡ αὐτὴ προκήρυξις ἐγένετο ἐκ τε τῆς Συνελεύσεως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Πρὸ τῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν προέβλεπεν, ὁ στρατηγὸς Πρίμ, ἀπηύθυνε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Γάλλον Καίσαρα ἐπιστολὴν, εἰς ἣν ἐντίμως τῷ ἔλεγε τὴν ἐπὶ τοῦ Μεξικοῦ γνώμην του, ἥτις, ἀκολουθῶς, μετεβλήθη εἰς προφητείαν.

Ἴδού καὶ ἡ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πιστὴ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, καταστάσης ἐπιφανοῦς, καὶ μεταφρασθείσης εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς γλώσσας.

Ἰοριζάβα, 17 Μαρτίου 1862

«Μεγαλειότατε! -

«Ἡ Ἑμετέρα Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης, μ' ἠξίωσεν ἰδιοχείρου ἐπιστολῆς, ἥτις διὰ τὰς ἐν αὐτῇ εὐγενεῖς πρὸς ἐμὲ ἐκφράσεις, θέλει διατελέσει ὡς τιμὴ ἐπίσημος εἰς τοὺς ἀπογόνους μου. . .

«Προκειμένου περὶ δικαίων ἀπαιτήσεων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι διαφωνίαι μεταξύ τῶν ἐπιτρόπων τῶν συμμάχων δυνάμεων, πολλῶ δὲ μᾶλλον μεταξύ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος. Ἐν τούτοις, ἀφιχθέντες εἰς Βέρα-Κρούζ, ὁ στρατηγὸς Ἀλμόντης, ὁ πρόην ὑπουργὸς Ἀρῶ, ὁ ἱερεὺς Μιράνδας καὶ ἄλλοι μετανάσται Μεξικανοὶ, προέτειναν εὐθὺς τὴν ἰδέαν καθιδρύσεως μοναρχίας ὑπὲρ τοῦ Αὐστριακοῦ πρίγκηπος Μαξιμιλιανοῦ, σχέδιον, ὅπερ κατὰ τὸ λέγειν αὐτῶν, θέλει ἐνισχυθῆ καὶ ὑποστηρικθῆ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Ἑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, θέλουσιν γεῖναι ὅσον οὕτω παραίτιοι θέσεως δυσχερεστέρας πρὸς δὲ καὶ ἀνιαρᾶς πρὸς τὸν γενικὸν στρατηγὸν τοῦ Ἰσπανικοῦ στρατοῦ, ὅστις, μὴ παραβαίνων τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεώς του, τεθεμελιωμένως ἐπὶ τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης, ὁμοίως σχεδὸν πρὸς τὰς δοθείσας ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος πρὸς τὸν ἐντιμον καὶ εὐγενῆ ἀντιναύαρχον Λακραβιέρ, ἠδύνατό νὰ εὑρεθῆ εἰς τὴν θλιθεράν θέσιν νὰ μὴ δυνηθῆ νὰ συντελήσῃ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ

τῆς Ἑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, ἐὰν οἱ σκοποὶ αὐτῆς πραγματικῶς εἶναι νὰ καθιδρύσωσι θρόνον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, δι' ἡγεμόνα Αὐστριακόν.

«Ἐχω πρὸς τούτοις, Μεγαλειότατε, τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, οἱ ὄπαδοὶ μοναρχίας εἶναι ὀλίγιστοι, καὶ δικαίως, ἐπειδὴ ὁ τόπος αὐτός οὐδέποτε ἀνεγνώρισεν ὡς μονάρχας τοὺς Ἰσπανοὺς κυβερνήτας, ἀλλὰ μόνον ὡς ἀντιβασίλεις, αἵτινες ἐκυβέρνων ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώσεις καὶ πάντες, ἀκολουθοῦντες τὰ ἔθιμα καὶ τὸν τρόπον τοῦ κυβερνᾶν τοὺς λαοὺς κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐκείνην ἐποχὴν.

«Ἡ μοναρχία ἀκολουθῶς παρῆλθε μὴ καταλιπούσα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὰ μεγάλα συμφέροντα εὐγενείας ἑκατονταετοῦς, ὡς συνέβη ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὅποτε, ὑπὸ τὴν ᾠθησιν τῶν ἐπαναστατικῶν καταγίδων, οἱ θρόνοι ἐνίστε κατέπεσαν· ἡ μοναρχία παρῆλθεν, οὔτε ἠθικὰ συμφέροντα καταλιπούσα, οὔτε ἄλλο τι δυνάμενον νὰ καταστήσῃ ἐπιθυμητὴν εἰς τὴν παρούσαν γενεάν τὴν ἀνόρθωσιν τῆς μοναρχίας, ὅπως ἀγνώστου εἰς αὐτὴν, καὶ τὴν ὁποίαν οὐδὲν καὶ οὐδεὶς τὴν ἐδίδαξεν, αὔτε νὰ ἐπιθυμῆ, οὔτε νὰ σέβηται. Ἡ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν γειτνίασις, καὶ οἱ καθ' ἑκάστην σπουδαῖοι λόγοι τῶν ἐν αὐταῖς δημοκρατῶν, κατὰ τοῦ μοναρχικοῦ θεσμοῦ, τὰ μέγιστα συνέτεινον πρὸς σύστασιν ἀληθοῦς μίσους κατὰ τῆς μοναρχίας. Μ' ὅλην δὲ τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν διαρκῆ ταραχὴν, ἡ καθιδρύσις τῆς πρὸ ἐπέκεινα τεσσαράκοντα ἐτῶν δημοκρατίας, ἐπήνεγκε συνθησίας, ἔθιμα καὶ διάλεκτόν τινα δημοκρατικὴν δυσμετάτρεπτον τοῦ λοιποῦ.

«Τούτων ἕνεκα καὶ ἄλλων λόγων, οὗς ἐννοεῖ βεβαίως, ἡ ὑψηλὴ εὐφυΐα τῆς Ἑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, θέλετε πεισθῆ ὅτι, κατ' ἄπειρον γενικότητα, τὸ ἐνταῦθα φρόνημα δὲν εἶναι, οὐδὲ δύναται νὰ ᾔηται μοναρχικόν. Ἐὰν κατὰ τὴν λογικὴν, ἀνεπαρκῶς τοῦτο ἀποδεικνύεται, σαφῶς ὅμως δηλοῦται ἐκ τούτου, ὅτι πρὸ δύο ἡδὴ μηνῶν, ἀφ' ὧν αἱ συμμαχικαὶ σημαῖαι διατελοῦσιν ἀναπεπταμέναι ἐπὶ τοῦ φρουρίου Βέρα Κρούζ, καὶ σήμερον, ὅτε κατέχομεν τὰς ἐπιφανεῖς πόλεις Καρδόβαν, Ἰοριζάβαν, καὶ Ζεχουακάν, ἐν αἷς οὐδεμίᾳ ἔμμενε μεξικανικὴ δύναμις, οὐδ' ἄλλη τις ἀρχή, ἢ ἡ πολιτικὴ ἀρχή, οὔτε οἱ συντηρητικοὶ, οὔτε οἱ ὄπαδοὶ τῆς δημοκρατίας, τὴν ἐλαχίστην ἐπραξαν

ἐπίδειξιν, δυναμένην μάλιστα νὰ καταδείξῃ πρὸς τοὺς συμμάχους, ὅτι οἱ ὀπαδοὶ οὗτοι ὑφίστανται.

« Ἀπαγε, Μεγαλειότατε, νὰ ὑποθέσω κἄν ὅτι ἡ δύναμις τῆς Ἑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος εἶναι ἀνεπαρκῆς πρὸς τὴν ἐν τῷ Μεξικῷ καθιδρυσιν θρόνου ἡγεμόνος Αὐστριακοῦ. Ἡ Ἑμετέρα Μεγαλειότης διοικεῖ ἔθνος μέγα, περιέχον πλῆθος ἀνδρῶν εὐφυῶν καὶ ἀνδρείων, πλουτοῦν ὡς πρὸς τοὺς πόρους καὶ ἐκδηλοῦν τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτοῦ, ὡςάκις πρόκειται νὰ ἐπιβοηθήσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑμετέρας Ἑψηλῆς Μεγαλειότητος, δύναται νὰ φέρῃ τὸν Πρίγκηπα Μαξιμιλιανὸν εἰς τὴν πρωτεύουσάν καὶ νὰ τὸν στέψῃ βασιλέα· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς αὗτος οὐδὲν θὰ εὖρῃ ἐν τῇ χώρᾳ στήριγμα ἄλλο, ἢ τὸ τῶν συντηρητικῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες, κυβερνῆται ὄντες, οὐδαμῶς ἐφρόνουν νὰ καθιδρῦσαι τὴν μοναρχίαν, καὶ ἤδη διασκορπισθέντες, ἠττηθέντες καὶ μεταναστεύσαντες, αὐτὴν ἐπιθυμοῦσι.

Πλούσιοί τινες ἐπίσης θ' ἀποδεχθῶσι μονάρχην ξένον, ἐρχόμενον διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος, ἀλλ' ὁ μονάρχης αὗτος οὐδενὸς θέλει τύχει βοήθου, καθ' ἣν ἡμέραν ἐκλείψῃ τὸ στήριγμα τοῦτο, θὰ πέσῃ ἐκ τοῦ συστηθέντος ὑπὸ τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος θρόνου, ὡς θέλουσι πέσει καὶ ἄλλοι δυνάσται τῆς γῆς, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ αὐτοκρατορικὸς μανδύας τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος παύσει νὰ τοὺς καλύπτῃ καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ. Πέποιθα ὅτι ἡ Ἑμετέρα Μεγαλειότης, κινουμένη ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ πρὸς τὴν δικαιοσύνην αἰσθήματος, δὲν θέλει ἀνεχθῆν' ἀναγκάσῃ τὸν τόπον τοῦτον ν' ἀλλάξῃ θεσμοὺς, τρόπων τοιούτῳ ῥιζικῶ, ἐὰν ὁ τύπος δὲν ἐπιθυμῇ καὶ δὲν ζητῇ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἐν τούτοις, οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, ἀποβιβάσθέντες εἰς τὴν Βέρα-Κρούζ, λέγουσιν ὅτι ἀρκεῖ ἢ μετὰ τῶν ὑψηλῶν τάξεων τῆς κοινωνίας συνενόησις, παραλειπομένων τῶν λοιπῶν, καὶ τοῦτο ταραττει τὰ πνεύματα καὶ ἐμπνέει τὸν φόβον μὴ ν' ἐπέλθῃ βία εἰς τὴν ἐθνικὴν θέλησιν.

« Ὁ Ἀγγλικὸς στρατὸς, ὅστις ὄφειλε νὰ ἐέλθῃ εἰς Ὀριζάβαν, καὶ εἶχεν ἤδη ἐτοιμάσει τὰ πρὸς τὴν μεταβίβασιν μέσα αὐτοῦ, ἐπέβη πάλιν εἰς τὰ πλοῖα, ἅμα ἔμαθε ὅτι ἀφίκοντο δυνάμεις γαλλικαὶ περισσότεραι τῶν ὄσων ἐν τῇ συνθήκῃ ὀρίσθησαν. Ἡ Ἑμετέρα Μεγαλειότης

θέλει ἐκτιμήσῃ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀποχωρήσεως ταύτης.

« Ἐξαιτούμαι μυριάκις συγγνώμην παρὰ τῆς Ἑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, τολμήσας νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν Ἑμετέραν προσοχὴν ἐπιστολὴν τοσούτῳ ἐκτενῇ· ἐνόμισα ὅτι ὁ ἀληθὴς τρόπος τοῦ ἀνταποδόσαι ἀξιοπρεπῶς τὰς πρὸς ἐμὲ εὐεργεσίας τῆς Ἑμετέρας Μεγαλειότητος, εἶναι, νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς χώρας ταύτης, ὡς τὴν ἐννοῶ. Τοῦτο δὲ πράττων, ἐκπληρῶ οὐχὶ μόνον καθῆκον, ἀλλὰ καὶ συνομολογῶ τὴν μεγάλην, εὐγενῆ καὶ εὐσεβῆ ἀφοσίωσιν, ὅσῃν αἰσθάνομαι ὑπὲρ τοῦ προσώπου τῆς Ἑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

Κόμη; δὲ Ῥέου, στρατηγός Πρίμ».

Ἀποχωριζόμενος τῶν Γάλλων ὁ στρατηγὸς Πρίμ εἶπεν αὐτοῖς:

— Ἐθεώρουν τιμὴν μου, ἀποκτήσας συμμάχους τοὺς Γάλλους· λυποῦμαι, διότι ἀναγκάζομαι νὰ τοὺς ἐγκαταλείψω. Τοὺς θαυμάζω, τοὺς ἀγαπῶ, καὶ ἀπελπίζομαι, βλέπων αὐτοὺς ἀναμιγνυομένους εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην. — Ὑγιαίνετε εἰς Πουέβλαν, προαισθάνομαι δυστύχημα.

Ὄφειλε νὰ διέλθῃ τὸν Ἀτλαντικὸν μὲ τὴν μόνην παραγγελίαν, τοῦ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸ καθῆκόν του. — Ἐπεβίβασε τὰ στρατεύματά του, διαμαρτυρόμενος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Μεξικοῦ. Πρὸ τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰσπανίαν, ἐπεσκεφθῆ τὴν νέαν Ἰόρκην, τῷ προσεφέρθη εἰς τὴν Ἰσπανικὴν Πρεσβείαν λαμπρὸν συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον παρῆσαν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Εὐρωπαϊῶν πληρεξουσίων ὑπουργῶν, καὶ μέγας ἀριθμὸς προϋχόντων, στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν. Τοῖς ἀπήγγειλε λόγον πλήρη τοῦ ἐνθερμοτέρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ καθαροτέρου ἔρωτος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Τὰ ἐνθουσιώδη εἶγε, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τὸν ἐνδοξὸν στρατηγὸν, ὄφειλον νὰ τὸν ἐκδικήσωσι κατὰ τῶν ἐπακολουθησασῶν βραδύτερον κατηγοριῶν.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, ἔδωκεν ἐν τῇ Γερουσίᾳ λόγον περὶ τῆς ἀποστολῆς του, ὅστις προσεἶλκυσε τὴν προσοχὴν πάντων, κατὰ τρεῖς ἀλεπαλλήλους συνεδριάσεις. Ἡ Βασίλισσα τὸν πύχαρίστησε, καὶ ὁ φιλελεύθερος τύπος μιᾷ φωνῇ ἐπεδοκίμασε τὴν ἐν Μεξικῷ διαγωγὴν τοῦ στρατηγοῦ Πρίμ. Ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ Ναρθιάεζ, ὁ Πρίμ ὁ ἐντιμὸς αὗτος τοῦ στρατάρχου ἀντίπαλος,

ἐξωρίσθη τῆς Μαδρίτης, καὶ πάραυτα τῆς Ἰσπανίας. Πλὴν μετὰ τινα ἔτη, ὅταν ὁ Ὄδονέλλ ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, εἰσῆλθε καὶ οὗτος εἰς Μαδρίτην. Ἀλλὰ βραδύτερον, ἢ τοῦ Ὄδονέλλ κυβέρνησις, ἐπελάθετο τοῦ φιλελευθέρου αὐτῆς προγράμματος, ὁ δὲ Κόμης τοῦ Ῥέους, ἐνόμισε τότε πρέπον καὶ ἔδωκε τὴν παραιτήσιν του ἀπὸ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ, ἂν καὶ ἡ θέσις αὕτη δὲν ἦτο πολιτικῆ.

Συνομιασία ἐχαλεψέθη καὶ τὸ κίνημα τοῦτο διηύθυνε κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1866 ὁ Πρίμ. Τὰ πάντα συντελοῦν, ὅπως κρημνίσωσι τὸ πύρινον τοῦ δεσποτισμοῦ τείχος, εἰς τὸ ὅποιον πᾶν αἰσθημα φιλελεύθερον καταπίπτει. Ἡ δημοτικότης τοῦ Πρίμ ἦτο μεγάλη ἀνηγορεύθη ἀρχηγὸς τῆς προοδευτικῆς μερίδος, καὶ δικαίως ὄφειλεν οὗτος νὰ ἦναι τὸ κύριον πρόσωπον τῆς ἐνεργείας. Τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐμελέτα ὁ στρατηγὸς νὰ εὐρεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τριῶν χιλιάδων, εἶδε περὶ αὐτὸν μόλις ἑξακοσίους. Τέσσαρες στρατοὶ βαδίζουσι κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν περικυκλοῦσι. Μετὰ εἴκοσιν ἡμέρας, μὲ τοὺς ὀλίγους τοῦ στρατιώτας, ὁ Πρίμ ἐσώθη, διὰ τῶν ἐφοδῶν καὶ ὀπισθοχωρήσεων τῶν περικυκλούντων αὐτὸν στρατιωτῶν, διασχίσας τὰς τάξεις αὐτῶν. Ὁ Πρίμ δὲν ἐτρέπη εἰς φυγὴν, ἀλλ' ἐντίμως ὑπεχώρησε. Οἱ στρατιῶται δὲν ἐσυλλογίζοντο πλέον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ τὸν στρατηγὸν των: «ἐγκαταλείψατέ μας! ἀνεφώνησαν οὗτοι, ἡ ζωὴ σας εἶναι πολυτιμωτέρα τῆς ἰδικῆς μας. Θὰ ἀνεύρωμεν πάραυτα τὰ ἴχνη τῶν βημάτων σας καὶ ἀνευ ὑμῶν.»

Καὶ ἐκεῖνος τοῖς ἀπεκρίνεται:

«Φίλοι μου, θὰ βαδίσωμεν σήμερον καὶ αὔριον, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θὰ σὰς ὀδηγήσω πέραν τῶν ὁρίων. Θὰ εἰσεέλθωμεν ὁμοῦ εἰς Πορτογαλίαν, ἢ θ' ἀποθάνωμεν ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐδάφους!»

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἡ σύζυγος τοῦ Πρίμ εὕρισκετο εἰς Μαδρίτην καὶ περιέμενε καθ' ἑκάστην ν' ἀκούσῃ ὅτι ὁ ἐνδοξὸς σύζυγός της συνελήφθη καὶ ἐτουφεκίσθη!... ὁ στρατηγὸς Πρίμ δὲν ἐτουφεκίσθη... ὅχι ὁ Θεὸς τὸν διεφύλαττε! Οἱ ἄνδρες τοῦ χαρακτῆρός του δὲν ἀποθνήσκουσιν, εἰμὴ ὅταν εἴπωσι τὴν τελευταίαν αὐτῶν λέξιν, καὶ εἰς τὴν θλιβεράν ταύτην θέσιν δὲν ἔπρεπε νὰ περιλήθῃ στρατιώτης πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ὀδεύων εἰς τὸν θάνατον, διότι ὅστις πάντοτε εἶναι ἰσχυρότατος τοῦ σώματος.

Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅταν τις ἐρωτᾷ:

— Ποῦ εἶναι ὁ στρατηγὸς Πρίμ;

Ὁ Ἰσπανὸς στρατιώτης ἀποκρίνεται:

— Παρατηρήσατε ποῦ εἶναι ὁ κίνδυνος; θὰ τὸν εὕρητε ἐκεῖ.

Οὕτω ἠλέκτριζε τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες ἐποίουν θαύματα ἀνδρίας καὶ τόλμης.

Ἐνδοξὸς ὁ Πρίμ, πλούσιος καὶ ἀξιαγάπητος, εἶχε νυμφευθῆ εἰς Μεξικόν. Ἡ κυρία Πρίμ ἦτο ἀξία καθ' ὅλα τοῦ ἐνδοξοῦ αὐτῆς συζύγου εἰς ταῦτα συνήνου μεγάλην ψυχῆς, καλλονὴν καὶ ἔξοχον πνεῦμα.

Ὁ Πρίμ ἐταξείδευσεν ἐκ Μαδρίτης εἰς Παρισίους, ἐνθα ἠκούετο εἰς τὰς συναναστροφάς, ἐθαυμάζετο πανταχοῦ, εἰς τὸ Λονδίνον καὶ τὴν Ῥώμην, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Σκωτίαν. Εἰς Παρισίους κατόκει ἐν τοῖς Ἡλυσίαις Πεδίοις, ἐσπούδαζε καὶ ἐσυλλογίζετο τὴν τόσον ὠραίαν ὄσον καὶ δυστυχῆ πατρίδα του. Ἦγε τότε τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας του, ἀλλὰ μόλις ἐφαίνετο τεσσαρακοντούτης. Ἦτο ἀμέριμνος διὰ τὴν ζωὴν, ἀφροντικὸς διὰ τὸν κίνδυνον, ἐάν δ' ἐζήτησεν ἐν Γαλλίᾳ, ἔπειτα ἐν Βελγίῳ καὶ Λονδίνο, ἀσυλὸν στιγμιαῖον, ἔπραξε τοῦτο διότι ἡ ὑπαρξίς του ἦτο ἀναπόφευκτος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν. Ἀλλ' εἰς τὸ πρῶτον ἀκουσμα ἀναχωρεῖ, ἐγκαταλείπων πᾶν ὅ,τι τῷ εἶναι προσφιλές, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ ὑπασπιστοῦ, τοῦ ὁποίου ἔσωσε τὴν ζωὴν, καὶ ὅστις οὐδέ ποτε τὸν ἐγκατέλειπεν.

Ἐν Ἰσπανίᾳ, πρὸ πάντων ἐν Καταλωνίᾳ καὶ Ἀρχωνίᾳ, ἡ δημοτικότης του ἦτο ἀπειρος, πλέον ἢ θαυμασμός, εἶναι ἀληθῆς λατρεία, τὴν ὅποιαν οἱ συμπατριῶται του αἰσθάνονται δι' αὐτόν. Εὕρισκετο ἤδη εἰς Βρυξέλλας μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς γενναίας δοκιμασίας τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1866. Ἐκεῖ, ἡ οἰκία του, ἡ τράπεζά του, ἡ καρδία του καὶ τὸ βαλάντιόν του, ἦσαν πάντοτε ἀνοικτὰ διὰ τοὺς δυστυχεῖς συμπατριώτας του.

Ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ἀξιοθρηνητοῦ καταστάσεως, εἰς ἣν ἐκυμαίνετο ἡ πατρίς του, ἠσθάνθη τὴν καρδίαν του ἀντηχοῦσαν ἐκ γενναίας ἀγανακτήσεως. Ἡ ζωηρὰ αὕτη καὶ ἐνεργὸς φύσις, ἐμψυχουμένη ὑπὸ πυρίνης καρδίας, ἐπὶ πολὺν χρόνον ψυχρῶς ἀντηνάκλα εἰς τὸ ἐν Βρυξέλλαις ἀσυλόν του, πλὴν ἀλλ' ὅμως ὄφειλε νὰ ἐπιφέρῃ τέλος τὸν θρίαμβον τῆς ἐλευθερίας, τὸν θρίαμβον τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου...

Μετὰ τὰς δοκιμασίας τοῦ Ἰουνίου 1866 ὁ Πρίμ, διεκλήρυσεν εἰς πάντας τοὺς ὁμόφρονας αὐτῷ, τὴν ἡμερομηνίαν, ἣτις εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τὸ κίνημα. Ἦτο ἡ 16 Αὐγούστου. Οἱ στρατηγοὶ Κοντρερᾶς, Β. Πιερρᾶρδ, Μιλάνς Δελδός, Ρόγερ, οἱ ταγματάρχαι Βαλδρίχ, Κάμπος, Λαγυνέρος, Πιερρᾶρδ, ὠδήγουν τῶν ἀνταρτῶν τὰς δυνάμεις, συγκειμένας ἐκ χωρικῶν, ἐργατῶν, πολιτῶν, ἐπλισμένων διὰ τῆς ἀντεκδικήσεως τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ὅπερ ἀποδεικνύει πόσον ὁ λαὸς ὠθεῖτο εἰς τὸ ἔπακρον, ὑπὸ τῶν παντοειδῶν καταχρήσεων τῆς αὐθαιρέτου Κυβερνήσεως, διότι συνήθως πάντοτε ὁ στρατὸς πρῶτος δίδει τὸ σημεῖον τῆς στάσεως. Ὁ στρατηγὸς Πρίμ ἐπεφύλαξε δι' ἑαυτὸν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος.

Τὰ πάντα ἦσαν ἐντελῶς ἀποφασισμένα. Ἡ ἐπανάστασις τῆς Καταλωνίας ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίχῃ ὑπὸ τῶν καραβινοφόρων τῆς Ἀραγωνίας, τῶν κάτω ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Ναβάρρας, καὶ ἀμέσως ἠεῖδησις τῆς στάσεως ἤθελε διαδοθῆ, τὰ ἐν Ἀνδαλουσίᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις στρατεύματα, ἣθελον ἀκολουθήσει τὸ κίνημα.

Τὰ πάντα εἶχον καλῶς διευθετηθῆ, ὁ Πρίμ, ὁ στρατηγὸς Πιερρᾶρδ, ὁ Κοντρερᾶς καὶ ὁ Βαλδρίχ, ὄφειλον διαφόρους νὰ λάβωσι διευθύνσεις. Ὁ Πρίμ ἀπῆλθε τέλος τὸν Βρυξελλῶν, διῆλθεν ἅπασαν τὴν Γαλλίαν, ἵνα εὖρη πλοῖον, ὅπερ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν παραλίαν. Μετὰ μεγάλας προσπάθειας καὶ ἀναριθμήτους δυσκολίας, ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Βαλένσης τὸ ἑσπέρας τῆς 16, ἐνθα διέμεινε δύο ἡμέρας, ἐν μέσῳ τῶν μεγαλειτέρων κινδύνων, διότι ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι, ἐὰν συναλαμβάνετο, ὁ Ναρβαῆξ οὐδεμίαν θὰ τῷ ἔδιδε χάριν. Ἀλλ' οἱ συνωμῶται ἠθέτησαν τὸν λόγον των, ἀφήσαντες τὸν ἐνδοξόν στρατηγὸν περιπεπλεγμένον εἰς θέσιν κρίσιμον, εὐκόλως δυναμένην νὰ νοηθῆ. Ἀπηλπισμένος ὁ Πρίμ, ἀπῆλθεν εἰς ἄλλον λιμένα, ἐνθα παρουσιάσθη, ἐλπίζων εἰς τὴν πράγματι συμμετοχὴν τοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐγκαταλείφθη, ὅπως καὶ ὁ γενναῖος στρατηγὸς Λατόρρ, διοικητὴς ὢν μιᾶς τῶν παραθαλασσίων πόλεων. Ἐπέστρεψε τότε εἰς Μασσαλίαν, καὶ ἐκεῖθεν μετημφισμένος, διηυθύνθη πρὸς τὰ σύνορα τῆς Καταλωνίας, ἵνα διέλθῃ διὰ τῆς Γερῶνης μετὰ τῶν συντρόφων του, οἵτινες ὄφειλον, κατὰ τὰς διαταγὰς του, νὰ ἔλθωσιν εἰς προὔπαντησίν του. Ἐσκέφθη νὰ ἔχῃ μέρος διεξόδου κατὰ τὰ σύνορα, ἵνα καθ' ἣν περίστασιν, ἐναντίον ὄλων τῶν προμαντεύ-

σεῶν των, αἱ πόλεις, αἰτίτινες τῷ ὑποσχέθησαν, τὸν ἐγκατέλιπον, δυνηθῆ νὰ διαφύγῃ.

Ἀφίκετο εἰς τὰ σύνορα τὴν πρωίαν τῆς 22, ἡμέραν ὀρισθεῖσαν ὅπως πολλαπλασιασθῶσιν αἱ δυνάμεις διὰ τῶν τῆς Λερίδας καὶ Βαρκελόνης, καὶ τεθεῖς ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐνωθῆ μετὰ τῶν τῆς Ταραγόνης, ἐὰν αἱ ὑποσχεθεῖσαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις, δὲν ἐξεπλήρουν τὰς ὑποχρεώσεις των. Ἀλλ' ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι αἱ δυνάμεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐρείδετο, δὲν εἶχον εἰσέλθει ἐκ τῆς Γαλλίας· ὅτι αἱ τῆς Βαρκελόνης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διέλθωσι καὶ αἱ τῆς Λερίδας δὲν εἶχον ἐγερθῆ. Εἰς τοιαύτην σπουδαίαν θέσιν εὐρισκόμενος, ἤρξατο στέλλων ἀπεσταλμένους πανταχόθεν, ὅπως ἴδῃ ἂν τινες δυνάμεις δύνανται νὰ πλησιάσωσιν. Ἀλλὰ δι' ὀλεθρίαν τύχην, οὐδὲν τῷ παρησιάσθη εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα λευγῶν. Ἐγκαταλείπων τότε ἑαυτὸν εἰς τὸν τολμηρὸν χαρακτῆρά του, ἐξετέλεσε πράξιν ἐπιτολμηροτέραν· ἀπεφάσισε νὰ εἰσέλθῃ μόνος, ἔφθασε μέχρι τῆς γεφύρας Πυκέρδας, ἣν εὖρε κατειλημμένην ὑπὸ βασιλικῶν φυλάκων καὶ πολιτοφυλάκων. Ἐμεινεν ὥρας τινὰς ἐκεῖ εἰς ἀπόστασιν βολῆς πιστολίου. Ἀνοησία ἀνωφελῆς, διότι ὄφειλε ν' ἀποσυρθῆ. Τελευταία ἀπόπειρα ἀπεφασίσθη. Ἐσχηματίσθη σῶμα ἐπ' αὐτῶν τῶν συνάρων. Εὖρον ὅπλα καὶ ἐθελοντάς, ἀλλὰ τὰ μέτρα τῆς ἀντεθνικῆς τάξεως, τὸ πλῆθος τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων, διευθυνομένων πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸν ἠνάγκασαν νὰ μετανοήσῃ, διὰ πάλιν εἰς τὸ ἐξῆς ἀνωφελῆ, μετὰ δεκαήμερους ὑπερβολικὰς προσπάθειας.

Καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀστυνομίας, καὶ εἰδοποιηθεὶς ὅτι ἡ ἀνταρσία εἶχε παραλύσει, ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ, καὶ τὴν Γαλλίαν ἀφῆκε τὴν 3 Σεπτεμβρίου.

Αἱ ἐξεγερθεῖσαι δυνάμεις, βλέπουσαι ὅτι ὁ Πρίμ δὲν ἤρχετο, καὶ ὅτι τὰ στρατεύματα δὲν ἐφαίνοντο, καὶ ὅτι οὐδεμία πόλις ἀξία λόγου ἐπανεστῆ, ἤρχισαν νὰ διαλύωνται· λειποταξίαι ἐλάμβανον χώραν καὶ ἀπῆλθον ἀφοῦ ἔμαθον τὴν ἀνακοχὴν. Ἀλλ' οἱ ἄνδρες οἱ Κοντρερᾶς, Πιερρᾶρδ, Βαλδρίχ, Λαγυνέρος, ἐξήντησαν τὰ πολεμοφοδιά των πρὸ τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἠφανισμένοι ὑπὸ τοῦ κόπον, ὑποφέροντες τὰ τραμερότερα τῶν δεινῶν, τὴν πείνα καὶ βλέποντες τοὺς στρατιώτας των, ἀπερχομένους οἰκειοθελῶς ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ἐρόνουν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ πολλάκις ἐπαναλάμβανον. Ζήτω ἡ ἐλευθερία! Ζήτω ὁ Πρίμ! Ζήτω ἡ Γαλλία!

Ὅταν ὁ στρατηγὸς Πρίμ, ἀπηλπισμένος ἀλλ' οὐχὶ καὶ καταβεβλημένος, ἦλθεν εἰς Γενεύην, ὅπως ζητήσῃ καταφύγιον καὶ ἀναπαυθῆ μικρὸν, ἐκ τῶν κόπων οὓς ἐπέφερε πλέον τῶν δώδεκα ἡμερῶν αὐπνία, πανταχόθεν ἀπηύθυναν κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, συκοφαντίας καὶ ψεύδη· τότε ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ τὴν ἀπολογίαν του, οὐχὶ ὅπως δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν, ἀλλ' ἵνα εἰς τοὺς συναδέλφους του ἐξηγήσῃ τὴν πορείαν του κατὰ τὰς ἀτυχεῖς ἐκείνας, μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς του ἡμέρας· οὕτως ἔληξεν καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε τέλος συνεννοηθεῖς μετὰ τοῦ Σαρβάνου, Τοπέτε καὶ λοιπῶν, ἀπεκλήρυσαν τὴν Ἰσθμὸν.

Ἦδη τὸ ὄνομα τοῦ Πρίμ μέχρι τῆς χθὲς ἀπανταχοῦ ἠκούετο. Δὲν ἦτο πλέον ὁ ἐνδοξος ἐξόριστος. Ἐν Ἰσπανίᾳ ὁ Πρίμ ἦτο τὸ πᾶν. Ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τῆς βασιλείας, ἡ ψυχὴ τῆς Ἰσπανίας ἦτο αὐτός. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρίγκηπος Χοετζόλερν εἰς αὐτὸν ὀφείλεται, ὅστις ἐθεωρήθη καὶ ὁ πρωταίτιος τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀμεδαίου, αὐτὸς προεκάλεσεν.

Ἀλλὰ τὴν 28 Δεμβρίου ὁ στρατηγὸς Πρίμ προσεβλήθη ἐν τινὶ ὁδῷ, δέκα δὲ καὶ ὀκτὼ πυροβολισμοὶ ἐξετοξεύθησαν κατ' αὐτοῦ ὑπὸ ἐξ ἀγνώστων. Τὴν ἐπιούσαν ὁ στρατηγὸς ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν πληγῶν του. Ἡ Ἰσπανικὴ ὁμῶς κυβέρνησις, ἐκτιμῶσα τὰς περικοσμούσας τὸν ἄνδρα ἀρετᾶς, ἔθαψεν αὐτὸν διὰ μεγαλοπρεποῦς καὶ νεκρικῆς συνάμα τελετῆς, εἰς δὲ τὴν σύζυγόν του, ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τῆς Δουκίσσης, ὅστις ἔσεται διαδοχικὸς, ἐπειδὴ θνήσκων ὁ Πρίμ ἀφῆκε τέκνα, ἓνα υἱὸν καὶ μίαν θυγατέρα.

Ὁ Πρίμ ὑπερηγάπα τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, τοσαύτην δὲ συμπάθειαν ἐπεδείξατο πρὸς τὴν χήραν αὐτοῦ ἢ πόλις τῆς Μαδρίτης, ὥστε πανταχόθεν συνέρρεον εἰς τὸν οἶκόν της οἱ Πατριῖται ἅπαντες, καὶ πᾶς τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἄνθρωπος, ὡς καὶ τῆς κατωτέρας ἐσπευδῶν ἔν' ἀφήσῃ τὸ ἐπισκεπτήριόν του, ἢ γράψῃ τὸ ὄνομα του ἐν τινὶ βιβλίῳ, ὅπερ ἔκειτο ἐπὶ τραπέζης εἰς τὸν πρόδρομον,

Τοιοῦτος ἐν συντόμῳ ὁ βίος τοῦ γενναίου στρατιώτου Πρίμ.

Α. Γ. ΟΛΥΜΠΙΟΣ.

ΕΥΛΑΛΙΑ ΠΟΝΤΟΥ.

ΔΡΑΜΑ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

(συνέχεια ἴδε ρύλλ Ζ΄.)

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Διόουσα

ΣΚΗΝΗ Α΄.

ΡΟΖΑ, ΚΟΡΝΗΛΙΑ

(εἰσερχομένη)

ΡΟΖΑ

Σὰς λέγω ὅτι δὲν δύνασθε νὰ εἰσέλθετε. Ἡ Κυρία ἀπουσιάζει.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ

Πῶς; πῆγαινε γρήγορα νὰ μὲ ἀναγγείλῃς.

ΡΟΖΑ

Ἄφοῦ σὰς λέγω ὅτι ἡ Κυρία ἐξῆλθε!

ΚΟΡΝΗΛΙΑ

Ἐξῆλθε! . . . καὶ ποῦ ὑπῆγε;

ΡΟΖΑ

Εἰξούρω καὶ ἐγώ;

ΚΟΡΝΗΛΙΑ

Λοιπὸν, ἀνάγγειλέ με . . .